

Vakte Karşı Sözler

Ö. TUĞRUL İNANÇER

SÜFİ
KİTAP

İÇİNDEKİLER

Takdim / 7

Tasavvuf ve Modernite / 9

Varoluşun Hikmeti / 52

Melâmet / 65

Sohbet ve Halvet / 76

İlim ve Cehalet / 84

Esmâ ve Tecellî / 88

Derviş ve Siyaset / 91

Tasavvuf ve Günlük Hayat / 101

Velilerin İçtihadı / 105

Râbta / 112

Seyr u Sülûk / 124

Tasavvufun Gündelik Hayata Etkisi / 143

TAKDİM

Zaman bilincinin zirvesi “ibnü'l-vakt” olmak; mekân bilincinin zirvesi ise “medenî” olmaktır. İbnü'l-vakt, her an yeniden doğandır, akıp giden vakte karşı daima yeni ve yenileyen sözler söyleyendir. Medenî olmak, insana zimmetlenen yeryüzünü bozmadan, kirlilemeden îmar etme çabasıdır. Ö. Tuğrul İnançer, zaman ve mekân bilincini sözünde ve özünde taşıyan “tek kişilik medeniyet” olan er kişiler zümresindedir. Ağzından çıkan her kelime, onun Türk mûsikîsinin haddesinden de geçen dudaklarından her an tâze ve can tâzeleyen inciler gibi dökülmektedir. Kelimelerin yalama olduğu günümüzde bu incilerin bütün ışıltısıyla yeni muhataplara ulaşması kültürümüze yapılacak önemli bir hizmetti. Bir inanç erinin kapısının önünde bekleyerek her fırsatta sorular sormak ve cevapları kaydetmenin olanca gayreti Ayşe Şasa Oran'a; iki kapak arasında toplamının zevki ise Berat Demirci'ye nasîb oldu.

Suâllere verilen her cevap, sudûrdan gönle, gönülden günlük hayata ulaşan bir derinliğe bürünerek, uzun soluklu birer sohbe dönüşmüştür. Sohbet, mahallinde ve gerçekleştiği demde en güzel kıvamındadır ve letâfetini aynıyla kâğıda aktarmak mümkün değildir. Bizim milletimiz tarihi itibarıyla sözle beraber akan, sözlü kültürü çok diri olan bir ortama sahiptir. Bu ortam, insanları birbirine yaklaştırmış,

Anadolu'da özgün bir kültür mayalanmasını gerçekleştirmiştir. Yeni nesiller, sohbet ortamlarının azaldığı günümüz dünyasında yaşayan ve kelâma can veren kültür kaynaklarının terbiyesinden mahrum kalmaktadır.

Sohbet ehlinin dinlenmesi ve sözlerinin kaydedilmesi hem yaşayan kültürümüz, hem de gelecek nesillere tarihî bir hâfıza ve belge bırakması açısından çok önemlidir. Bu kitap, şifâhî olanın lezzetini olabildiğince yazıya taşıma titizliğinin bir ürünü ve örneğidir. Umarız sudûrdan akanı, satıra aktarma başarısını gösterebilmiştir.

Berat Demirci

TASAVVUF VE MODERNİTE

Konu, tasavvuf ve modernite... Tasavvufun modernite ile karşılaşması özel bir durum -bir zorluk, bir kolaylık- arz ediyor mu? Nasıl bir durum ortaya çıkıyor?

Modernlik her günün modasıdır. Bundan üç yüz sene evvel, dört yüz sene evveline göre moderndi. Bin sene evvel, bin beş yüz sene evveline göre moderndi. Modernlik diye bir şey yoktur.

İlerleme...

Dünyanın her döneminde ileriler ve geriler bir arada yaşamışlardır. Bir yandan aya gidildiği iddialarının ortaya atıldığı asırda Avustralya'da ve Afrika'da hâlâ ağaç kovuğunda, mağaralarda yaşayan insanlar vardı. Dolayısıyla ilerleme değil, zuhûr değişiklikleri oluyor. Haberleşmenin bugün daha kolaylaşmasını, hızlanmasını dahi ilerleme olarak kabul etmiyorum. Eskiden de, posta güvercinleriyle fevkalâde hızlı haberleşmeler oluyordu. (Bu sözüm ters gelmesin. Elbette internetin yerine posta güvercini kullanın demek istemiyorum. Eskiye iyi tanımak lâzım. Tamamen 'tukaka' dememek bir kadirbilirliktir.)

Bugünün imkânlarıyla düşündüğümüzde bile, yaya bir ordunun İstanbul'dan Viyanalara, Mısırlara, Bağdatlara gitmesi aklımızı zorlu-

yor. Ama o kadar insanın yemesi içmesi, tuvaleti, silahı, cephanesi... Pekâlâ taşınabiliyor ve sefer yapılıyor.

Zenginlik fakirlik ayrımı var...

Zenginlik ve fakirlik ayrımı, ilerilik ve gerilik ölçüsü olarak ortaya konmamalıdır. Zenginliğin kaynakları araştırılmalıdır. Başka insanların, başka toplumları, tabiat kaynaklarından tutun da, emeklerine varıncaya kadar sömürerek zenginleşmiş toplumların ileri olarak kabul edilmesi insanlık adına utanç vericidir. O günlerde yaşananları canlandıran filmlerde, esir edilip Afrika'dan Amerika'ya götürülen zencilerin prangalara vurularak, balık istifi şeklinde, gemilerde götürülmeleri ve yolda yarıya yakınının telef olmalarını sıkça seyretmiştik. Bu ilerilik falan değildir.

İlle bir ölçü lâzımsa; yalnız insanın değil, hayvanın, hatta nebâtın, bitkinin dahi hakkını vermek, hakkına riayet etmek... İleriliğin, geriliğin gerçek ölçüsü bu olmalıdır. Zenginlik olmamalıdır.

Modernite diye zirveye çıkarılan akımlar, zirvede zorbalığa başladı, zıralamaya da başladı. Bu zorbalıkların, zıralıkların adına modernlik diyorlarsa, benim karnım tok.

Toparlayalım... Her devirde her şey olmuştur. Ancak zuhûrâtı değişmiştir. Günlük hayatın ta içinden bir olgu olduğuna göre, tasavvufun da zuhuru değişmiş, fakat mânâsı değişmemiştir. Şöyle denilebilir: İster meş'ale ile, ister yağ kandiliyle, ister petrol lambasıyla, ister elektrikle aydınlanın. Mühim olan aydınlanmaktır. Meş'aleden, kandilden, gaz lambasından bahsetmeyelim, aydınlanmadan konuşalım. Mühim olan budur.

Birçok tarikat tarih içinde var olmuş, sonra yok olmuş deniyor. "Yok olmuş"u da bendeniz kabul etmiyorum. Bir başka isimle, ama sosyal hayatın gösterdiği ihtiyaca göre değişiklik, uyum göstermek suretiyle kâlb olmuş, inkılâb geçirmiş, yani dönüşmüştür.

Bu dönüşümleri bir süreç oluşturuyor denilebilir mi?

Tasavvuf bugün itibariyle bir başka yönüyle, kültür veçhesiyle yaşıyor; hakkında kitaplar, yüksek lisans ve doktora tezleri, makaleler hazırlanıyor. Bunların bir kısmı baskıya intikal edip ahâlinin bilgisine sunuluyor. Âyiniyle, erkânıyla, günlük hayatın içinde yaşamasıyla, bir tekke hayatıyla tasavvuf artık yok; ama bu tasavvufun yok olması demek değildir.

Nasıl var oluyor peki?

Tasavvuf da birçok şey gibi merhaleler geçirmiş. Bu merhaleler, mutlaka ilerlemek, yükselmek değil. Nedense, kendimizi çok yükseklerde, bizden evvelkileri aşağılarda görüyoruz... Buna benim aklım hiç yatmıyor. Önce türlü türlü evrim nazariyatı, sonra da gerçekmiş gibi nazariyat üzerine bütün fikirler inşa ediliyor. Bunlar, benlik kaygısıyla ileri sürülmüş fikirler.

Tekrar edeyim, her devirde, hem ilerilik, hem gerilik dünyada bir arada yaşamıştır ve yaşamaktadır.

Bu bir arada yaşamaktan nasıl bir bütün çıkıyor?

Hâlâ aklıktan ölen insanlar var. Hâlâ üstesinden gelinemeyen, öldürücü salgın hastalıklar var... Salgın hastalıkların tipi değişti. Dünya şimdikiye kadar hiç olmadığı kadar kalabalık. Dünya nüfusu hiç bu kadar artmamıştı. Bunun getirdiği birtakım sosyal çalkantılar, şunlar bunlar var. Zamanımızda yaşanmış şeylerin benzerleri geçmişte de yaşanmış.

Her şey tekrar ediyor; ama bu tekrar, mâhiyet olarak aynı, görüntü olarak farklıdır. Şöyle bir misâl verirsek: Şimdi elektrikle, ampulle aydınlanıyoruz. Dedelerimiz gece lambasıyla aydınlanıyordu, onların dedeleri kandile, onların dedeleri meş'aleyyle aydınlanıyordu. Herkes, bir aydınlık peşinde idi. Biz niye ampulü, meş'aleyi, kandili, mumu konuşuyoruz da aydınlığı konuşmuyoruz? Mum yerine elektrikle aydınlanmak modernlik mi oluyor? Nedir bu modernlik? Asrîlik? Asrı yöneten kim? Asrı temsil edenler kim?

Gerçekte, ileri olduğu farzedilen kişilere ve toplumlara ayak uydurma çabası, geri kalmışlığın bir ifadesidir. Ben geri olduğumu falan hiç kabul etmiyorum.

Tasavvuf dün de bugün de bir gönül meselesidir. İnsan ne kadar gönül sahibiyse, tasavvuf da o kadar vardır. Ne kadar nefsinin esiriye, maddiyat peşinde koşuyorsa, o kadar tasavvuftan uzaktır.

“Tasavvufun geçirdiği merhaleler” demiştim biraz önce. Daha önce taazzuv etmemiş, bünyeleşmemiş, organize olmamış olmasına rağmen, tasavvufi hayat hep vardır. Eğer tasavvufu bir müşidın bir müridine “esma” vermesi olarak kabul edersek, ilk esmâ verilen zât Hz. Âdem'dir.

Hz. Âdem'e isimlerin öğretilmesi...

Evet... Allah “Ben Âdem'e bütün esmâyı verdim!” diyor, Bakara sûresinin 31. âyetinde. Dolayısıyla ilk müşid Allah, ilk mürid Hz. Âdem'dir. Bu açıdan bakıldığında, Muhammedilik açısından bakıldığında, Ashâb-ı Suffe'nin ne olduğunu, kim olduğunu fehmetmek lâzım.

Büyük bir ashâb topluluğu var, ama bir de Ashâb-ı Suffe diye bir grup, bir zümre var. Onlar kim? İşte onlar, eski tekke hayatının ilk nümüneleri. Hz. Peygamber'in evinin karşısında oturuyorlar; ne derse onu yapıyorlar, ne verirse onu yiyorlar, ne verirse onu içiyorlar, ne verirse onu giyiyorlar. Tam mânâsıyla bir tekke ve derviş hayatı. Bundan daha sonra, âriflik-taarrüf dönemi yaşanmış. Sonra da taazzuv etmiş, tasavvuf olarak bünyeleşmiş, organlaşmış... Daha daha, zamanın getirdiği ihtiyaçtan kaynaklanarak tarikatlar, yani tasavvuf ekolleri hâlinde ortaya çıkmış.

Bütün bunların hepsinin de, sosyal bir zemine oturduğunu görmekteyiz. Mâneviyatını konuşmak ayrı bir meseledir, ama tasavvuf mutlaka sosyal ihtiyaçlarla paralel yürümüş; insanların içinde yaşadıkları ortamlarda karşılaştıkları nefsleri okşayıcı ahvâlden kurtulmaları için, o devrin şartlarına göre hareket etmiştir.